Χρύσα Λύκου: «Ο Ζακ δεν θα πεθάνει μέσα στη λησμονιά» – Ανταπόκριση από την δίκη των δολοφόνων του Ζακ/Zackie Oh!

της Χρύσας Λύκου

«Ναι, Κεμάλ, το έχω πάρει απόφαση. Ότι τον κόσμο αυτόν δεν θα τον αλλάξουμε. Δεν θα αλλάξει ποτέ. Αλλά έχω πάρει επίσης απόφαση ότι μπορούμε να φτιάξουμε τους δικούς μας μικρόκοσμους, τις δικές μας μικρογραφίες του κόσμου, όπως θα θέλαμε να είναι. Τις δικές μας γωνίες όπου θα νιώθουμε ελεύθεροι και ασφαλείς. Και αλίμονο σε όποιον πάει να μας τις χαλάσει. Καληνύχτα».

Με αυτά τα λόγια, ο Ζαχαρίας Κωστόπουλος (για το δικαστήριο), ο Ζακ, που γράψαμε το όνομά του σε κάθε τοίχο αυτής την πόλης, η Zackie, η παντοτινή βασίλισσα των αγώνων μας, μας αποχαιρέτησε. Μας άφησε στοίβα τις λέξεις που μιλούν για αγάπη και ελευθερία, μην και σταματήσουν μετά τη δολοφονία του, μετά το δημόσιο λιντσάρισμά της, να μας ταλαιπωρούν οι ελπίδες.

Ο Ζακ κατάφερε να λείπει σε όσες κι όσους δεν τον γνώρισαν, σε ανθρώπους που μπορεί να τον παρακολουθούσαν στα social media, να τον χειροκρότησαν σε κάποιο show του και να βρέθηκαν να κλαίνε μπροστά σε μια σπασμένη βιτρίνα, σε ένα στενό της Αθήνας, που στοιχειωμένο θα αιμορραγεί κάθε Σεπτέμβρη.

Η δίκη για τη δολοφονία του Ζακ ξεκίνησε με **τρία χρόνια καθυστέρηση και** με ένα κάρο εμπαιγμούς απέναντι στους δημοσιογράφους που θέλανε να καλύψουν τη διαδικασία και απαγορεύοντας την παρουσία κοινού, πλέκοντας ένα ακόμα υφαντό ασφυξίας γύρω απ’ το πένθος της απώλειας. Σήμερα φτάνουμε στην τελική ευθεία για την απόφαση, αυτή που θα δείξει σε ποια κοινωνία θα ζούμε από την επόμενη ημέρα. Για όσες κι όσους

βρισκόμαστε όλο αυτό το διάστημα στην αίθουσα του Μεικτού Ορκωτού Δικαστηρίου, η διαδικασία αυτή είναι ένας ασταμάτητος επανατραυματισμός της αλήθειας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, μια αχαλίνωτη επιθυμία σκύλευσης της μνήμης ενός ανθρώπου που δολοφονήθηκε μέρα μεσημέρι μπροστά στα μάτια δεκάδων ανθρώπων από έναν κοσμηματοπώλη κι έναν μεσίτη που με μανία κλώτσαγαν το κεφάλι ενός ληστή – όπως οι ίδιοι ισχυρίστηκαν.

Η μέρα της απολογίας των δύο κατηγορουμένων έμοιαζε με κακόγουστη και προχειροστημένη φάρσα, ενώ τα τρία χρόνια που είχαν στη διάθεσή τους για να προετοιμαστούν, αποδείχθηκαν λίγα για να καμουφλάρουν τα **ρατσιστικά τους ένστικτα** που αποτυπώνονταν σε κάθε τους λέξη, δημιουργώντας έναν ήχο απέχθειας και αποστροφής στη φωνή τους και κάνοντας λόγο για κατασκευασμένες εντυπώσεις που δημιουργήθηκαν από κάποιους δήθεν αλληλέγγυους.

Ο Σπυρίδωνας Δημόπουλος, ιδιοκτήτης του κοσμηματοπωλείου στη Γλάστωνος, ο άνθρωπος που με λύσσα κλώτσαγε το κεφάλι του Ζακ, πριν αρχίσει να πέφτει σε αντιφάσεις στην απολογία του, θέλησε να δώσει τα συλλυπητήριά του στην οικογένεια δημιουργώντας ακόμη μεγαλύτερη δυσφορία στην αίθουσα.

Δημόπουλος: *«Ήθελα να τον σταματήσω να μη βγει έξω, γι' αυτό τον κλώτσησα. Δύο; Τρεις φορές; Δεν θυμάμαι. Του πέταξα μια πέτρα. Όχι, δεν προσπάθησα να του μιλήσω, ήμουν σοκαρισμένος,* ***δεν σκέφτηκα εκείνη την ώρα ότι κλωτσάω έναν άνθρωπο.*** *Παρασύρθηκα απ' τις φωνές του κόσμου και τον κύριο Χορταριά που ξεκίνησε πρώτος να κλωτσάει. Ο Χορταριάς με χτύπησε στον ώμο και μου είπε ότι πήρε το μαχαίρι το οποίο έχει τα αποτυπώματά του και το πέταξε στο μαγαζί μέσα»*, είπε χαρακτηριστικά. Και συνέχισε: *«****Όχι, δεν έκλεψε τελικά ο Ζαχαρίας, δεν μου έλειπε τίποτα και δεν βρέθηκε και τίποτα πάνω του τελικά.*** *Όχι, δεν άκουσα ότι ένας άνθρωπος πίσω μου μου φώναζε να σταματήσω γιατί θα τον σκοτώσω. Ξέρετε, όταν οι αστυνομικοί δένουν κάποιον, ο κόσμος φωνάζει μην τον δέρνετε* (υποτιμητικός ήχος φωνής). ***Όχι, δεν ένιωσα απειλή όταν βγήκε***

με το μαχαίρι».

Ο αμετανόητος κοσμηματοπώλης, που στην ερώτηση της έδρας για το αν σήμερα θα έκανε κάτι διαφορετικό απάντησε πως δεν ξέρει, ολοκλήρωσε την κατάθεσή του λέγοντας πως «*Στοχοποιήθηκε το μαγαζί μου, έγινε μνημείο σαν του Γρηγορόπουλου. Οι αλληλέγγυοι το έβαψαν ροζ κι ανάβουν κεράκια*».

Απ' την άλλη, ο Αθανάσιος Χορταριάς, ο γνωστός μεσίτης που έχει κάνει καριέρα στο Twitter με το ψευδώνυμο Snake, μας είπε ότι θεώρησε τον θάνατο του Ζακ αυτοκτονία και πως εκείνος έπεσε με το κεφάλι στο πόδι του που κλώτσαγε ασταμάτητα τα τζάμια. Είναι εντυπωσιακή η σύμπνοια των δολοφόνων που αποδεικνύεται και σε αυτή την υπόθεση. Όπως η σφαίρα εξοστρακίστηκε και βρήκε την καρδιά του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, όπως ο Παύλος Φύσσας γλίστρησε κι έπεσε με την καρδιά πάνω στο μαχαίρι του Ρουπακιά, έτσι ακριβώς και ο Ζακ έπεσε πάνω στη λυσσαλέα κλωτσιά του Αθανάσιου Χορταριά, ο οποίος παραπονέθηκε μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου για τα συνθήματα που υπάρχουν παντού στην πόλη και που τον προσβάλλουν.

Μετά από μια ανήθικη επίθεση στη δικηγόρο της οικογένειας του Ζακ Άννυ Παπαρούσου, ο Χορταριάς δήλωσε πως «*λειτούργησα από μόνος μου και από ένστικτο θέλοντας να περιορίσω έναν άνθρωπο που έκανε μια άδικη πράξη*» συμπληρώνοντας πως «*εγώ πιστεύω ότι το να μπορείς να προστατεύεις τον συνάνθρωπό σου όταν μπορείς, είναι κοινωνική ευθύνη. Το έκανα για την προστασία των συνανθρώπων μου*». Παρέμεινε μέχρι τέλους αμετανόητος.

Ξέραμε απ' την αρχή ότι αυτή η δίκη θα μας αφήσει πολλές γρατζουνιές, ξέραμε ότι πρέπει να αντέξουμε να δούμε την κατάρρευση του αυτονόητου μέσα σε αυτή την αίθουσα. Ρατσιστικά παραληρήματα, στιγματισμός της οροθετικότητας και ανύπαρκτος σεβασμός σε έναν άνθρωπο που η ζωή του, για κάποιους, ήταν μικρότερης αξίας από μια τζαμαρία.

Οι τρεις απ’ τους τέσσερις αστυνομικούς έχουν απολογηθεί λέγοντας πως αν ήταν περαστικοί κι έπεφταν τυχαία πάνω σε αυτό το συμβάν, το μόνο θύμα που θα αντιλαμβάνονταν ότι υπήρχε εκείνο το μεσημέρι θα ήταν ο Ζακ ξαπλωμένος στα σπασμένα τζάμια, αιμόφυρτος και φοβισμένος. **Σχεδόν τίποτα απ’ όσα έπρεπε να γίνουν δεν έγιναν στην υπόθεση αυτή**. Κανείς δεν πήρε καταθέσεις, κανείς δεν έψαξε μάρτυρες, κανείς δεν είπε στον κοσμηματοπώλη ότι το μαγαζί του είναι τόπος εγκλήματος που δεν μπορεί να συγυρίζει μπροστά στις κάμερες, ελάχιστες ώρες μετά το φονικό. Καμία απάντηση δεν δόθηκε στην ένορκο που ρωτούσε τους κατηγορούμενους αστυνομικούς **πώς γίνεται να μην υπάρχουν αποτυπώματα του Ζακ στο μαχαίρι που τον κατηγορούν ότι κρατούσε**. Καμία απάντηση στο γιατί μέσα στον πανικό του ο μεσίτης Χορταριάς έπιασε τον κοσμηματοπώλη Δημόπουλο να του πει ότι πήρε το μαχαίρι και το πέταξε μέσα στο κατάστημα, οπότε να έχει γνώση ότι θα βρεθούν τα αποτυπώματά του.

Όλο αυτό το διάστημα η οικογένεια του Ζακ βρίσκεται στην αίθουσα. Σιωπηλά κρατά την ψυχραιμία και την αξιοπρέπειά της, ανεχόμενη τα υποτιμητικά βλέμματα του Χορταριά, ο οποίος ανενόχλητος κόβει βόλτες μπροστά τους, χωρίς την παραμικρή διακριτικότητα.

Έξω απ’ την αίθουσα, σε κάθε δικάσιμο, μια χούφτα άνθρωποι με κιθάρες και τρομπέτες, θαρρείς και ψέλνουν, λένε: «**Αδερφέ μου και αδερφή μου Zackie Oh, βάλε το φουστάνι για τον χορό**». Όμως η Zackie λείπει και μας λείπει, μείναμε να παλεύουμε να κερδίσουμε μια μάχη έχοντας χάσει από εκείνον τον Σεπτέμβρη τον πόλεμο. Η κυρία Ελένη, γεμάτη τρυφερότητα, βγαίνει κάθε τόσο και χαιρετά τους ανθρώπους που επιμένουν να τραγουδούν για το παιδί της. *«Ευχαριστούμε που υπάρχετε. Όλα αυτά τα σώματα που πήγαν ψηλά άδικα, κοιτάνε και είναι ευχαριστημένα που σας έχουν φίλους και συμπαραστάτες. Να έχετε την ευχή μου μέσα απ’ την καρδιά μου».*

> *Θα κλαίμε παντοτινά για τον Ζακ, θα ψάχνουμε τη Zackie μέσα σε κάθε τι που στραφταλίζει, θα ζητάμε δικαίωση. Στις 13 Απρίλη έχει οριστεί η μέρα που θα ακουστεί η εισαγγελική*

πρόταση, ίσως μία απ' τις κορυφαίες στιγμές της διαδικασίας. Θα είμαστε εκεί, γιατί ο Ζακ δεν θα πεθάνει μες στη λησμονιά.

Τέλος, αφήνω κάποια απ' τα λόγια του πατέρα του, λέξεις που χαράκτηκαν τον περασμένο Οκτώβρη, στα πρώτα εκείνα κρύα του χειμώνα:

«Το παιδί μου δεν πήγε για να κλέψει, το είπα και στον ανακριτή. Κάθε μέρα φέρνω τα λόγια αυτά στο μυαλό μου, ο Ζαχαρίας αποδείχτηκε ότι δεν είχε μπει για να κλέψει. Είπα στον ανακριτή ότι, αν ήθελαν, θα μπορούσαν να κατεβάσουν το ρόλο, να έρθει η αστυνομία, να τον συλλάβουν και να δικαστεί. Τι πιο απλό; Ο ανακριτής μου απάντησε ότι πολλά θα μπορούσαν να γίνουν, αλλά δεν έγιναν.

Οι αστυνομικοί είναι διπλά δολοφόνοι. Δεν έκαναν τίποτα. Ήλεγξαν το κινητό του παιδιού μου και όχι των κατηγορουμένων. Είχαν κάτω το παιδί μου, με το κεφάλι του στα αίματα και τον κλώτσαγαν. Τους άφησαν να σκουπίζουν το πεζοδρόμιο, λίγο ακόμη και θα έβαζαν καινούργια τζαμαρία. Πού ακούστηκε αυτό; Πριν λίγους μήνες, ένας σκότωσε ένα γατάκι κι είναι μέσα, ενώ αυτοί είναι έξω.

Το παιδί μου ήταν ακτιβιστής. Έγραφε σε εφημερίδες, τα έβαζε με τους υπουργούς και τους παπάδες. Του έλεγα να προσέχει, χαμογελούσε και μου έλεγε πως έχω δίκιο, και τώρα είμαι εδώ να ψάχνω άλλο δίκιο.

Πάω στο μνήμα του, του λέω χάθηκε να ήσουν ληστής; Να σε πιάνανε, να δικαζόσουν σήμερα εδώ, να ήσουν όμως ζωντανός».

Στην Ομόνοια δεν έγινε ληστεία, έγινε δολοφονία και για εμάς δεν υπάρχει πλέον ειρήνη χωρίς δικαιοσύνη.

Είτε Ζακ είτε Zackie, η αλληλεγγύη θα νικήσει

της Ελιάνας Καναβέλη

(μορφή του κειμένου αποτέλεσε εισήγηση σε εκδήλωση για τα 10 χρόνια λειτουργίας του ΕΚΧ Βοτανικός Κήπος Πετρούπολης)

«Απλά υποσχέσου μου ποτέ μας να μην γίνουμε αυτοί»

Ο Ζακ Κωστόπουλος δολοφονήθηκε αφού πρώτα λιντσαρίστηκε από τους λεγόμενους «ευυπόληπτους» πολίτες, τους «νοικοκυραίους» αυτής της κοινωνίας πριν από ένα χρόνο στη Γλάδστωνος, σε ένα δρόμο δίπλα στην Ομόνοια, μεσημέρι με θεατές. Ομολογουμένως μια εικόνα ασυνήθιστη ή τελικά όχι και τόσο;

Ο Ζακ Κωστόπουλος δολοφονήθηκε πολλαπλά. Δολοφονήθηκε από τις κλωτσιές του κοσμηματοπώλη και του μεσίτη. Ο κοσμηματοπώλης δε με περίσσεια απανθρωπιά όχι μόνο τον σκότωσε στην κυριολεξία, αλλά και στη συνέχεια «αξιοποιώντας» τα social media εξαπέλυσε ακροδεξιές κορώνες προσπαθώντας να δικαιολογήσει την πράξη του και αποκαλύπτοντας τελικά ποιος πραγματικά είναι. Δολοφονήθηκε από την αστυνομία, οι οποίοι σε έναν αιμόφυρτο άνθρωπο που βρίσκεται καταγής βάζουν χειροπέδες και τον χτυπάν στο κεφάλι. Δολοφονήθηκε από τον διασώστη του ΕΚΑΒ, ο οποίος δεν έκανε τίποτα για να παρεμποδίσει το «έργο» των υπολοίπων και φυσικά από τους παρευρισκόμενους, κάποιοι από τους οποίους είχαν σηκώσει τα κινητά για να αποτυπώσουν την σκηνή και μετέπειτα να την πουλήσουν σε κάποιο από τα ΜΜΕ ενώ κάποιοι άλλοι παρέμειναν σιωπηλοί. Εξαίρεση αποτέλεσε μόνο ένας πολίτης, ο οποίος προσπάθησε να αποτρέψει το μοιραίο γεγονός. Τέλος, δολοφονήθηκε από τα ΜΜΕ, τα οποία υιοθετώντας απόλυτα το δελτίο τύπου της αστυνομίας μίλησαν για έναν «τοξικοεξαρτημένο ληστή», ο οποίος αποπειράθηκε να ληστέψει το κατάστημα του

κοσμηματοπώλη. Και παρουσιάστηκε με τέτοιο τρόπο ώστε αν κάποιος είναι τοξικοεξαρτημένος ληστής να δικαιολογείται ο βίαιος θάνατός του, βάζοντας με αυτόν τον τρόπο το όριο αναφορικά με το ποια ζωή είναι άξια να βιωθεί και ποια όχι σύμφωνα με τον κυρίαρχο λόγο, τοποθετώντας ταυτόχρονα την ιδιοκτησία πιο πάνω από τη ζωή.

Αν λοιπόν ο Ζακ Κωστόπουλος δεν ήταν αυτός που ήταν, ένας άνθρωπος του κινήματος και ακτιβιστής, ένας άνθρωπος με πολιτικό λόγο και θέση στο δημόσιο χώρο και λόγο τι ακριβώς θα γινόταν με τη συγκεκριμένη υπόθεση; Μάλλον θα οδηγούνταν στις καλένδες. Είναι χαρακτηριστική η αδιαφορία των αρχών για την εξιχνίαση της υπόθεσης καθώς ένα χρόνο μετά και παρόλο που η υπόθεση αναδείχτηκε και αναδεικνύεται διαρκώς από την οικογένειά του, τους δικηγόρους του και το κίνημα, μόλις πριν από λίγο διάστημα και μετά από πολλή πίεση ο εισαγγελέας πρότεινε την παραπομπή σε δίκη για το αδίκημα της πρόκλησης θανατηφόρου σωματικής βλάβης και όχι ανθρωποκτονίας με δόλο ή ενδεχόμενο δόλο των δύο φυσικών αυτουργών και των τεσσάρων αστυνομικών διατηρώντας με αυτό τον τρόπο το πιο ελαφρύ ποινικό πλαίσιο.

Δυστυχώς όμως δεν πέφτουμε από τα σύννεφα. Το έχουμε ξαναδεί σε πολλές περιπτώσεις ότι η δικαιοσύνη εθελοτυφλεί όταν έχει να προστατέψει τους «δικούς της», εξαντλώντας όλα τα νομικά «παραθυράκια» που θα απαλλάξουν ή θα μειώσουν ποινές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η υπόθεση της δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, όπου 10 χρόνια μετά ο Επαμεινώνδας Κορκονέας, ο δολοφόνος του βρίσκεται πλέον έξω, χωρίς να έχει δείξει κάποιου είδους μεταμέλεια για τη δολοφονία που διέπραξε εκείνη τη νύχτα της 6ης Δεκέμβρη του 2008. Το είδαμε και στην πρόταση της εισαγγελέως στη δίκη της Χρυσής Αυγής αναφορικά με την επίθεση που είχαν κάνει στον ΕΚΧ Συνεργείο, η οποία ζητούσε την απαλλαγή του Μίχου και του Λαγού λόγω πρότερου έντιμου βίου. Ευτυχώς δεν εισακούστηκε η πρότασή της και κηρύχτηκαν ένοχοι για ηθική αυτουργία. Το έχουμε δει πολλές πολλές φορές.

Αυτή είναι η μια όψη της υπόθεσης της δολοφονίας του Ζακ Κωστόπουλου, που αφορά την απονομή δικαιοσύνης και τη διαχείρισή της από τον κυρίαρχο λόγο. Μια άλλη είναι η στάση της κοινωνίας. Πρέπει να τονιστεί ότι στην συγκεκριμένη υπόθεση διακρίναμε πολλές όψεις της κοινωνίας. Από τη μια λοιπόν είδαμε την κοινωνία της αλληλεγγύης, της συντροφικότητας, της διεκδίκησης της αλήθειας και της απονομής δικαιοσύνης. Το κίνημα που εκδηλώθηκε μετά τη δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου ήταν η ελπίδα ότι κανείς και καμιά δεν μπορεί να είναι μόνος του/της, ούτε και στο θάνατο. Είναι η αλληλεγγύη μιας κοινωνίας βαθιά πολιτικής και κοινωνικής.

Από την άλλη είδαμε την όψη μιας κοινωνίας σάπιας, απάνθρωπης και μαυρόψυχης. Είναι η όψη μιας κοινωνίας που την αντιμετωπίζουμε καθημερινά μέσα από συμπεριφορές και αντιλήψεις. Ο χειρισμός της υπόθεσης από τα ΜΜΕ της υπόθεσης της δολοφονίας και η υιοθέτηση αυτής της οπτικής από ένα μεγάλο της κοινωνίας δείχνει την αποανθρωποποίηση και την απομάκρυνσή της από έννοιες όπως η ανθρωπιά, η κατανόηση, η ενσυναίσθηση και η αλληλεγγύη. Δείχνει την αποκοινωνικοποίηση και την υιοθέτηση μιας εξατομικευμένης διαχείρισης της καθημερινότητας από τους πολίτες όπου οι «άλλοι» είναι χρήσιμοι για να ορίζουν της ύπαρξή τους. Η αποανθρωποποίηση, αυτή η απώλεια των ανθρώπινων χαρακτηριστικών σχετίζεται με την περιρρέουσα κοινωνική ατμόσφαιρα. Οι άνθρωποι προέρχονται από μια βαθιά κρίση που έπληξε και συνεχίζει να πλήττει σε πολλά επίπεδα. Αυτή η βίωση των έντονων δυσκολιών αντί να οδηγήσει σε μια εξέγερση ή εναντίωση σε αυτούς που την προκάλεσαν οδηγεί στην εκδήλωση αρνητικών συμπεριφορών απέναντι στον συνάνθρωπο. Για όλα φταίει ο μετανάστης και ο πρόσφυγας, ο φτωχός, οι «άλλοι» και οι διαφορετικοί αυτής της κοινωνίας. θα λέγαμε ότι πρόκειται για μια διεργασία που εμπλέκει εξίσου την ψυχική και κοινωνική βίωση της πραγματικότητας, στην οποία ο αδύνατος ταυτίζεται με τον δυνάστη του και στρέφεται εναντίον αυτού που βρίσκεται στην ίδια θέση με αυτόν.

Σύμφωνα με αυτήν την αντίληψη που ολοένα και περισσότερο εκδηλώνεται γύρω μας ο αδύναμος πολίτης δεν έχει θέση ή μάλλον έχει προκειμένου να θυμίζει σε αυτόν που θεωρείται δυνατός τι δεν θέλει να είναι, να ισχυροποιεί τη δική του ταυτότητα. Η Χρυσή Αυγή μπορεί να εκμηδενίζεται και να βουλιάζει, οι ιδέες της όμως, με τις οποίες εισχώρησε και βρήκε έδαφος στην κοινωνία δυστυχώς δεν εξαφανίστηκαν, δεν βούλιαξαν μαζί της. Υπάρχουν, εκδηλώνονται καθημερινά ακόμα και στα πιο μικρά πράγματα αλλά και στα μεγαλύτερα. Ένας στόχος είναι να διερευνήσουμε τους τρόπους με τους οποίους αυτήν την έννοια της αλληλεγγύης θα την κοινωνικοποιήσουμε, θα την κάνουμε βίωμα περισσότερων ανθρώπων ωσότου φαινόμενα, όπως η δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου, της Ελένης Τοπαλούδη, των προσφύγων που πνίγονται, καίγονται ή ζουν σε απάνθρωπες συνθήκες δεν θα έχουν θέση ανάμεσά μας. Να μην ξαναγίνουμε μάρτυρες τέτοιων περιστατικών, μιας τέτοιας δολοφονίας. Γιατί ο δημόσιος χώρος πρέπει να βιώνεται απελευθερωτικά από τους πολίτες κι όχι ως ένα μέρος εχθρικό και επικίνδυνο.

Δολοφονία Ζακ Κωστόπουλου: Να μην περάσει στην κοινωνική λήθη

Της Μάιρα Ζαρέντη

Το 1964, σε έναν αρκετά πολυσύχναστο δρόμο της Νέας Υόρκης, μία κοπέλα 28 ετών ξυλοκοπείται και εν τέλει μαχαιρώνεται μέχρι θανάτου χωρίς κάποιος περαστικός να σταματήσει να δώσει μία χείρα βοηθείας. Η κοπέλα ονομάζεται Kitty Genovese και το βίωμά της συνετέλεσε στη διαμόρφωση του **συνδρόμου Genovese, ή διαφορετικά της επίδρασης των παρευρισκομένων (bystander**

effect).

Την 21η Σεπτεμβρίου του 2018, στην οδό Γλάδστωνος στην Ομόνοια, ο γνωστός πλέον σε όλους μας, Ζακ Κωστόπουλος, δολοφονείται μέχρι θανάτου, μπροστά σε αρκετούς περαστικούς, από τον ιδιοκτήτη ενός κοσμηματοπωλείου μαζί με έναν φίλο του που ισχυρίστηκαν ότι πήγε να ληστέψει. Την πράξη αυτή αποτελείωσαν οι δυνάμεις καταστολής που όταν έσπευσαν, αντί να καλέσουν άμεσα το ΕΚΑΒ, επέλεξαν να του φορέσουν χειροπέδες, υπακούοντας πιστά στη μετέπειτα αργότερη δήλωση συνδικαλιστή της ΕΛΑΣ, σύμφωνα με την οποία «αυτή είναι η πρακτική της αστυνομίας και σε όποιον αρέσει».

Όπως και στην περίπτωση της Genovese, έτσι και στην περίπτωση του Ζακ, κανένας απολύτως περαστικός δεν παρενέβη να βοηθήσει. Αντίθετα με την περίπτωση της Genovese, στην περίπτωση του Ζακ, μιλάμε για πρωινή ώρα, σε έναν δρόμο κάτι παραπάνω από πολυσύχναστο.

Σύμφωνα με τη θεωρία της επίδρασης των παρευρισκομένων, εάν ένας άνθρωπος μόνος του δει κάποιον να χρειάζεται βοήθεια, κατά πάσα πιθανότητα θα σπεύσει να του την παρέχει. Εάν όμως, την ώρα που κάποιος πλήττεται και κακοποιείται ή εν πάση περιπτώσει βρίσκεται σε μία δυσμενή κατάσταση που χρήζει εξωτερικής παρέμβασης, ο εν δυνάμει βοηθός του υπάγεται σε μία ομάδα, τότε, θα πράξει βάσει των επιταγών της ομάδας αυτής. Διάφορες σκέψεις μπορεί να περνούν από το μυαλό των εν δυνάμει βοηθών, αλλά αυτή που φαίνεται να κυριαρχεί είναι πως «για να μη βοηθούν όλοι τόση ώρα, κάτι θα σημαίνει, γιατί να μπλέξω εγώ»;

Μάλιστα σε ένα πείραμα που ακολούθησε, όταν ένας άνδρας ξυλοκοπούσε μία γυναίκα και εκείνη φώναζε: «Σταμάτα, δεν σε ξέρω», το 65% των παρευρισκομένων, έσπευσε να τη βοηθήσει, ενώ όταν η γυναίκα φώναζε: «Σταμάτα, δεν ξέρω γιατί σε παντρεύτηκα», μόνο το 19% των παρευρισκομένων τη βοήθησε, γιατί εμφανώς κανείς δεν επιθυμούσε να «μπλέξει» σε κάτι που φαινόταν να συμβαίνει κατ’ εξακολούθηση και να έχει ροή μέσα

στον χρόνο, σε κάτι που φαινόταν πολύ πιο «νομιμοποιημένο», γιατί σαφώς ένας σύζυγος μάλλον θα έχει έναν ισχυρότερο λόγο να χτυπάει τη γυναίκα του, από έναν εντελώς άγνωστο.

Η υπαγωγή αυτή στην ομάδα και η ενέργεια βάσει των δικών της κανόνων, μας πηγαίνει βαθιά πίσω στο 1951, σε ένα από τα πρώτα πειράματα κοινωνικής επιρροής, εκείνο του Solomon Asch που εστίασε στη συμμόρφωση. Σε αυτό λοιπόν το πείραμα, προβλήθηκε σε αρκετά υποκείμενα μία γραμμή, πιστεύοντας ότι πρόκειται για ένα απλό πείραμα οπτικής διάκρισης. Αυτό που τους ζητήθηκε ήταν εξαιρετικά απλό. Έπρεπε να συγκρίνουν το μήκος της γραμμής αυτής με το μήκος άλλων τριών γραμμών. Ανάμεσα στους πραγματικούς συμμετέχοντες, βρίσκονταν και διάφοροι πειραματικοί συνεργοί οι οποίοι προσπαθούσαν να πείσουν τα άτομα να συμφωνήσουν με τη δική τους πεποίθηση, με αποτέλεσμα το 35% των απαντήσεων των συμμετεχόντων να είναι λανθασμένες. Δηλαδή προτίμησαν να απαντήσουν λάθος σε κάτι αρκετά εξόφθαλμο όπως εάν τους ρωτούσαν πόσο κάνει 1+1, προκειμένου να μην παρεκκλίνουν από την ομάδα, παρά να παρεκκλίνουν από αυτήν. Φανταστείτε την προέκταση της συμμόρφωσης αυτής σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο.

θα ήταν αμέλεια λοιπόν -αν όχι επιπολαιότητα- να αποξενώσουμε τη δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου από τον πολύ συγκεκριμένο κοινωνικό χωροχρόνο στον οποίο εκτυλίχθηκε.

Εν αντιθέσει με την περίπτωση της Genovese, ο Ζακ δεν ήταν απλά ένας περαστικός. Όχι βέβαια πως το κάθε θύμα της οποιασδήποτε ρατσιστικής ή σεξιστικής επίθεσης είναι ποτέ απλά εκείνος ή εκείνη που έτυχε να βρεθεί στο λάθος μέρος τη λάθος στιγμή. Ο Ζακ όμως προσωποποιούσε και απάρτιζε μία σειρά κοινωνικών κομματιών τα οποία διώκονται κατ’ εξακολούθηση στον ελληνικό χωροχρόνο για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η ενσάρκωση των **πολλαπλών κοινωνικών ταυτοτήτων** του Ζακ, είναι που θέτει ακόμη ένα πολιτικό επιχείρημα για πάλη, ακόμη ένα κοινωνικό επιχείρημα για αντίσταση.

Ο Ζακ Κωστόπουλος, ήταν και η Zackie Oh. Ο Ζακ Κωστόπουλος

ήταν γκέι. Ο Ζακ Κωστόπουλος ήταν οροθετικός. Ήταν drag queen. Ήταν ακτιβιστής. Ήταν, για την επιπόλαιη λογική των δολοφόνων του, ναρκομανής. Ο Ζακ ενσάρκωνε όλες εκείνες τις ταυτότητες που κάνουν τζιζ στο μυαλό του κάθε μεσοαστού της Αθήνας. Είναι οι ταυτότητες εκείνες που όχι απλά ο κάθε μεσοαστός και μικροαστός της Αθήνας προσπαθεί να από-οικειοποιηθεί και να αποτάξει από τη γειτονιά του, από το σχολείο του, από τη δουλειά του, από το οικογενειακό του τραπέζι, αλλά και που αν τείνουν να εμφανιστούν δίπλα του, θα συνεπάγονται πως κάπου έσφαλε ο ίδιος. Πως κάτι πήγε λάθος στο μεγάλωμα των παιδιών του, πως απέτυχε σαν φίλος, σαν σύντροφος, σαν αδελφός. «Μα πώς μπορούμε να δειπνήσουμε με την πλέμπα»; «Εμείς οι άριστοι, εμείς οι καλά καμωμένοι».

Μπορούμε να ξέρουμε εάν η δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου ήταν πολιτικά προσχεδιασμένη; Ήταν δηλαδή στιγματισμένος, ως Ζακ, να εκτελεστεί για όσα εξέφραζε; Νομίζω πως όχι. Εκείνο όμως που ήταν σίγουρα προσχεδιασμένο είναι πως κάθε «πρεζάκι» αξίζει να πεθάνει. Πως: «ένας γκέι» λιγότερος.

Και έπειτα ακολούθησε η δεύτερη δολοφονία του Ζακ, από όλα τα Μ.Μ.Ε., αλλά και από όλο τον δημόσιο και κοινωνικό λόγο που τον σκότωνε κάθε φορά όλο και περισσότερο. Δεν ήταν λίγες οι φορές που όλοι έτυχε να ακούσουμε από γνωστούς, συναδέλφους, ανθρώπους της διπλανής πόρτας, «έλα, τσουρέκια μας τα κάνατε, με το καραπουσταριό», «ναι, βγείτε με γκλίτερ και γόβες σε πορείες, θα καταφέρετε πολλά». Δεν ήταν λίγες οι φορές που ο δημόσιος και λιγότερο δημόσιος λόγος προασπίστηκε τον τίμιο εμπόρακο με τον καρκίνο, που πήγε να σώσει την περιουσιούλα του όντας εργατικός από εκείνο το γομάρι που δεν έχει δουλέψει μισή μέρα στη ζωή του και πάει να κλέψει για να πάρει τη δόση του. Γιατί;

Στη μνήμη μου έρχεται ακαριαία ένα άλλο πείραμα κοινωνικής ψυχολογίας το οποίο έρχεται λειψό στη μνήμη αλλά αξίζει να αναφερθεί. Πρόκειται για κάποια τηλεφωνήματα που έκαναν σε άγνωστο πληθυσμό και ήταν ένας άνδρας που ζητούσε βοήθεια για ένα τροχαίο που είχε κοντά στο σπίτι τους υποτίθεται. Όταν ο

άνδρας είχε μία προφορά μαύρου, οι συμμετέχοντες έτειναν να κλείνουν το τηλέφωνο αρκετά άμεσα, ενώ όταν φαινόταν η φωνή να προέρχεται από λευκό, κρατούσαν περισσότερο την κλήση με την προοπτική ενδεχομένως να παρέχουν βοήθεια. Συνεπώς, εάν ο Ζακ ήταν ένας καθωσπρέπει μεσοαστός της Αθήνας, ίσως και να είχαν τρέξει να τον σώσουν. Όμως ο Ζακ δεν ήταν αυτό.

Σε οποιαδήποτε κοινωνική ομάδα, εγγράφονται διάφορα επίπεδα ανάλυσής της, με πιο ταιριαστό ίσως, στην προκειμένη, εκείνο της εμπλοκής τριών κοινωνικών οντοτήτων: της εξουσίας, της μειονότητας και του πληθυσμού. Το μοντέλο αυτό ονομάζεται «γενετικό» και τίθεται σε λειτουργία ιδίως όταν πρόκειται για τη διάδοση κάποιας καινοτομίας από ενεργές μειονότητες.

Οι ενεργές μειονότητες στις οποίες άνηκε ο Ζακ λοιπόν, δεν είναι από αυτές που χρήζουν βοήθειας, που αξίζουν την προσοχή. Είναι μειονότητες οι οποίες στοχεύουν σε κάποια κοινωνική αλλαγή; Σίγουρα. Είναι μειονότητες όμως που αρχικά παλεύουν μέρα τη μέρα να παγιώσουν ενεργά έστω τη στοιχειώδη αξιοπρέπειά τους στο να υπάρχουν και να κινούνται ελεύθερες.

> *Είναι ένας κόσμος γεμάτος γκλίτερ, χαμόγελα, μουσική και χορό, αναδυόμενος με πόνο μέσα από τον κοινωνικό κατακερματισμό που υφίσταται.*

Ξέρετε, είναι τόσο περίεργο, διότι υπάρχουν πολλές νέες μορφές ρατσισμού εάν κάποιος φτάσει στο σημείο να τις αναλύσει. Υπάρχουν πολλές νέες σημασιολογικές προσεγγίσεις της προκατάληψης. Ο συμβολικός ρατσισμός, η σύγχρονη προκατάληψη κτλ. θεωρίες που αναλύουν πως ο ρατσισμός εξακολουθεί να υποβόσκει μέσα από πιο «φιλελεύθερες» αναπαραστάσεις της δυτικής κοινωνίας. Όμως εδώ δεν πρόκειται καν για κάποιο πιο «εξευγενισμένο επικάλυμμα». Πρόκειται για ατόφιο, βίαιο και επιθετικό ρατσισμό, για μία όψη παγιωμένη του φασισμού, για ένα κτήνος που δεν θα σταματήσει να εκτείνεται μέχρις ότου μας δει όλους νεκρούς.

Είναι αλήθεια πως ό,τι αποτελεί το κίνημα -όσο δύσκολος και αν

είναι ένας ευρύς και γενικός χαρακτηρισμός του- περιμένουμε πάντα να δράσουμε εκ των υστέρων, ακολουθώντας έναν κάθε φορά βαρύ και ασυγχώρητο θάνατο, ακολουθώντας τις κηλίδες του αίματος, σαν να μην έχουμε δικά μας ιδεολογικώς επιτακτικά σποράκια να ακολουθήσουμε.

Αυτή τη φορά, το χρέος μας είναι αλλιώτικο. Στα εντελώς σαθρά όρια αυτού που ονομάζουμε μειονότητα, που κάθε φορά έχει αλλιώτικη αφετηρία και αλλιώτικη απεύθυνση, όμως κάθε φορά καταφέρνει και συγκροτείται γύρω από έναν πυρήνα με πάνω κάτω κάποιες κοινές αρχές, μπορούμε να επιλέξουμε τη μνήμη και τη λήθη μας. Μπορούμε να επιλέξουμε την ταυτότητά μας.

Σύμφωνα με τον Halbwachs, από τη μνήμη κρίνεται ο βαθμός ένταξης του ανθρώπου στην κοινωνία, καθώς διαμέσου αυτής συγκροτείται η ταυτότητά του. Μια ταυτότητα, τόσο ατομική, όσο και συλλογική όπως συμπληρώνει ο Le Goff. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, γίνονται εμφανείς τάσεις τόσο της χειραφέτησης, όσο και της υποταγής, αφού η ανάγνωση του παρελθόντος εξαρτάται από τον θεατή και τη θέση του θεατή αυτού στο παρόν. Η μνήμη λοιπόν, αποτελεί πεδίο μάχης με συγκεκριμένα εργαλεία και τεχνικές. Ενώ η λήθη, συνιστά απλά ένα πεδίο αποσιώπησης των γεγονότων που περνούν στη σφαίρα αυτή υπακούοντας στην κάθε εξουσία που επιθυμεί να πατήσει τη σίγαση.

Το γεγονός ότι η μνήμη προκύπτει σαν διαλεκτική εμπειρία σε σχέση με τη λήθη, είναι ίσως και το στοιχείο που μπορεί να μας υποδείξει την εξουσία που αντανακλάται από τη μνήμη μιας ομάδας σε μια δεδομένη στιγμή. Η εξουσία αυτή, ενάντια στη λήθη, οφείλει να γίνει το όπλο της εκάστοτε μειονότητας προκειμένου να σπάσει την προκατάληψη και τα στερεότυπα στα εξ' ων συνετέθησαν, να παρέχει δηλαδή τη βοήθεια πριν καλά καλά χρειαστεί.

> *«Το στενάχωρο για μένα είναι ότι μπορεί να βρίσκεσαι ανάμεσα και σε άλλο κόσμο, ο οποίος όμως δεν αντιδρά όπως συνέβη στις δύο τελευταίες επιθέσεις που δέχτηκα κατά της σωματικής μου ακεραιότητας. Δηλαδή για μένα εάν με ρωτούσες τι θα ήθελες να*

αλλάξεις στην κοινωνία, επειδή οι φασίστες δεν θα πάψουν να είναι φασίστες, θα ήταν όταν βλέπεις να επιτίθενται σε κάποιον να μην κοιτάς από την άλλη. Δεν λέω να παίξεις ξύλο γιατί ούτε εγώ το έχω με το ξύλο αλλά μπορείς να βάλεις μια φωνή».

Ζακ Κωστόπουλος

Βιβλιογραφία:

[1] Mugny, G., Kaiser, C., Papastamou, S., & Pérez, J. A. (1984). Intergroup relations, identification and social influence. *British Journal of Social Psychology*, *23*(4), 317-322.

[2] Abrams, D., & Hogg, M. A. (2006). *Social identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes*. Routledge.

[3] Μαντόγλου Α., ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΝΗΜΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΗΘΗ έκδηλες και λανθάνουσες μορφές κοινωνικής σκέψης, Αθήνα, πεδίο, σειρά: Κοινωνική Ψυχολογία, 2010

[4] Mugny, G., & Papastamou, S. (1982). Minority influence and psycho-social identity. *European Journal of Social Psychology*, *12*(4), 379-394.

[5] «Αρνούμαι να προσέχω», συνέντευξη με τον Ζακ Κωστόπουλο, στο 3pointmagazine.gr

---

Κάποια Συμπεράσματα από τον

Φόνο του Ζακ Κωστόπουλου

Αντώνης Μπρούμας

1. Ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας εμφανίζεται να επικροτεί την **αυτοδικία** μετά φόνου, όταν διακινδυνεύεται η ιδιοκτησία, μολονότι μία τέτοια συμπεριφορά συνιστά κακούργημα σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα. Δεν έχει σημασία αν τρεις κλωτσάνε στο κεφάλι ένα πρεζάκι, που δεν μπορεί να πάρει τα πόδια του. Στα μάτια των τρομαγμένων πρόκειται για ηρωική πράξη, που θα έπρεπε να επιβραβεύεται, όπως στις ΗΠΑ που από την πολλή αυτοδικία σκοτώνονται σαν τα κοτσύφια στα σχολεία και στους δημόσιους χώρους.

2. Η επιφανειακή αιτία του φαινομένου αυτού είναι η **έλλειψη εμπιστοσύνης** στους θεσμούς της καταστολής και της δικαιοσύνης και η επίκληση μίας γενικευμένης εγκληματικότητας, παρ' όλο που οι δείκτες της εγκληματικότητας έχουν μειωθεί κατά 12% από το 2012.

3. Η βαθύτερη αιτία του φαινομένου είναι ο διαρκής **φόβος**. Υπάρχουν μαζικά κοινωνικά στρώματα, που έχουν απωλέσει τους όποιους κοινωνικούς δεσμούς εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης και λειτουργούν κανιβαλιστικά τόσο μεταξύ τους όσο και έναντι οποιασδήποτε υπαρκτής ή ανύπαρκτης απειλής. Ο "νοικοκυραίος" φοβάται τόσο πολύ, γιατί φοβάται κυρίως τον διπλανό του "νοικοκυραίο", γνωρίζοντας ότι στην πρώτη ευκαιρία είναι αυτός που θα του επιτεθεί με διάφορους τρόπους. Σε αυτό το υπόστρωμα ανασφάλειας και φόβου, οποιοσδήποτε ενοποιητικός παράγοντας, όπως το έθνος ή εξωτερικές απειλές, λειτουργούν ως προσωπικό βάλσαμο και προσωρινή ανακωχή.

4. Αντίθετα με τους "νοικοκυραίους", ο Ζακ Κωστόπουλος μπορεί να ήταν ναρκομανής και διαφορετικός αλλά, για κακή τύχη των υπαίτιων του ξυλοδαρμού καθώς και της ΕΛΑΣ, που είχε κάθε λόγο να κουκουλώσει την υπόθεση, δεν ήταν ένα τυχαίο πρεζάκι. Έχει πίσω του μία **μικρή κοινωνία μέσα στην κοινωνία** με δεσμούς

εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης, η οποία λειτουργεί με αξίες και όχι με τον φόβο και τον κανιβαλισμό.

Αυτό που λείπει από τους κλεπταποδόχους και ενεχυροδανειστές κοσμημάτων της Ομόνοιας, που δεν θα τους κλάψει η μάνα τους, το έχει δυστυχώς γι' αυτούς ένα πρεζάκι, ένας πούστης, μία drag queen. Τώρα, αν πιστεύαμε και εμείς στην αυτοδικία, όπως αυτοί που κλωτσούσαν και οι ομοιδεάτες τους, θα είχαμε ισοπεδώσει μερικές δεκάδες καταστήματα στην Ομόνοια. Θα αρκεστούμε στην απώλεια ενός ανθρώπου, που είχε ακόμη πολλά να δώσει αλλά μέσα από τις αντιφάσεις του εκτέθηκε ως βορά στα θηρία.

5. Και σε αυτή την υπόθεση φάνηκε ποιοι τροφοδότησαν το μίσος και υποδαύλισαν τον φασισμό και ποιοι ήταν για άλλη μια φορά απόντες. Μία σειρά **ΜΜΕ** κάλυψαν το γεγονός με πρωτοφανώς μισανθρωπικό τρόπο, αλληλοτροφοδοτώντας με σανό το κοινό που τα ακολουθεί και αδιαφορώντας αν νομιμοποιούν συμπεριφορές που συνιστούν κακουργήματα. Αλλά και η αντιπολίτευση πατά πάνω στον φόβο των πολιτών, για να λαϊκίζει συνεχώς πάνω στο φαινόμενο της εγκληματικότητας, χωρίς φυσικά καμία απολύτως σοβαρή πρόθεση να το λύσει.

Τέλος, πεθυμήσαμε αυτούς που **καταδικάζουν τη βία από όπου και αν προέρχεται**. Δεν πα' να χύθηκαν μυαλά στο πεζοδρόμιο; Δεν ξύπνησε μέσα τους αυτό το ακράτητο πάθος, που ξυπνά όταν εξεγείρονται που καμιά πορεία κλείνει τους δρόμους.

Πραγματικά, τους πεθυμήσαμε.

Ο Ζακ Κωστόπουλος & η

Ρητορική του Λιντσαρίσματος

Αλέξανδρος Σχισμένος

«Όμως, ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπίσουν τους επικριτές της ανείπωτα αποκρουστικής πρακτικής του λιντσαρίσματος ήταν να υποστηρίξουν ότι οι μαύροι ήταν κυριολεκτικά άγρια κτήνη, με ανεξέλεγκτα σεξουαλικά πάθη και εγκληματική φύση σφραγισμένη από την κληρονομικότητα. Η απίστευτη σκληρότητα και η βαρβαρότητα του λιντσαρίσματος οδήγησε έτσι στην πιο ακραία δυσφήμιση του χαρακτήρα του Μαύρου και παρείχε τον τόνο και την ουσία για τη φιλολογία του φυλετικού μίσους της εποχής.» [1]

Έτσι περιγράφει ο Αμερικάνος ιστορικός George M. Fredrickson την αντίδραση των Νότιων λευκών πολιτικών και εφημερίδων στην εξάπλωση της πρακτικής του λιντσαρίσματος στα τέλη του 19ου αιώνα στις ΗΠΑ. Τα λιντσαρίσματα συνοδευόταν από την ρατσιστική δυσφήμιση των θυμάτων, από την απόπειρα δαιμονοποίησης του θύματος προκειμένου να εξιλεωθεί ο θύτης. Σε μία διεστραμμένη αντιστροφή, οι ρατσιστές, που κυριάρχησαν στην πολιτική του Νότου κατά τη δεκαετία του 1890, κατήγγειλαν το θύμα για να αθωώσουν τον θύτη χωρίς να αναγκαστούν να υποστηρίξουν την πράξη.

Διότι το λιντσάρισμα από τη μία υπήρξε μέσο κοινωνικού ελέγχου και διαιώνισης της κοινωνικής ανισότητας μέσω του φόνου και του τρόμου, όμως από την άλλη φανέρωνε την αδυναμία των επίσημων αρχών να επιβάλλουν τον νόμο και κλόνιζε την κατασταλτική αποκλειστικότητα των δυνάμεων ασφαλείας. Η αμφιθυμία των ρατσιστών συντηρητικών βρήκε διέξοδο στην κατασκευή της εικόνας του ελεύθερου μαύρου ως «κτήνους», που αντικατέστησε την παραδοσιακή πατερναλιστική αναπαράσταση του σκλαβωμένου μαύρου ως «κατοικίδιου»[2].

Η εξάπλωση του λιντσαρίσματος οδήγησε σε δημόσια κατακραυγή που οι Νότιοι ρατσιστές προσπάθησαν να διαστρέψουν εντείνοντας

την προπαγάνδα του κτηνώδους. Προκαλεί αγανάκτηση σήμερα το γεγονός ότι η απάντηση του αρθρογράφου Charles Henry Smith στο ζήτημα του λιντσαρίσματος ήταν ένα άρθρο με τον τίτλο: *«Έχουν οι Αμερικάνοι νέγροι υπερβολική ελευθερία;»*[3] Στο ίδιο περιοδικό, ένα άρθρο του «μετριοπαθούς» πολιτικού Atticus Haywood, καταδίκαζε το λιντσάρισμα ως «βάρβαρη πράξη ενάντια στην κοινωνία», αλλά αμέσως μετά ρωτούσε «σκεφτείτε όμως και ποιος προκάλεσε», προχωρώντας στην εξιλέωση του θύτη και την καταδίκη του θύματος.

Πώς γίνεται να καταδικαστεί το θύμα μιας τόσο βάρβαρης πράξης; Με τη δαιμονοποίηση μίας ολόκληρης κοινωνικής μειονότητας, την επίκληση των πλέον ξενοφοβικών στερεοτύπων με την πλήρη έννοια του «ξενοφοβικού», δηλαδή τον φόβο του διαφορετικού, με την κινητοποίηση των μηχανισμών της διαμόρφωσης της κοινής γνώμης και την αποπροσωποποίηση του θύματος. Το ζητούμενο είναι να γίνει το θύμα απρόσωπο, να γίνει σύμβολο μιας κοινωνικής κατηγορίας ήδη κατασκευασμένης και αφηρημένης και μισητής, ακριβώς για τον λόγο ότι κατασκευάστηκε ως αφηρημένο σύμβολο ενός ελεγχόμενου μίσους.

Έτσι το λιντσάρισμα, παρότι «αυθόρμητη βία» εγκολπώνεται ξανά στις τεχνικές επιβολής της τάξης, επιβεβαιώνοντας εκ νέου την αυθεντία των δυνάμεων ασφαλείας, τη στιγμή που οι υποστηρικτές του θύματος, μπροστά στη φρίκη του έκνομου μίσους, απευθύνονται για την τήρηση του νόμου στους μηχανισμούς που έθρεψαν ακριβώς το έκνομο μίσος για να διατηρήσουν τα «νόμιμα» προνόμια τους.

Τηρουμένων των αναλογιών, μπορούμε να διακρίνουμε αυτή την τάση δυσφήμισης του θύματος και στην περίπτωση του Ζακ Κωστόπουλου, που πέθανε την 21η Σεπτέμβρη του 2018, όταν, αφού εγκλωβίστηκε σε κοσμηματοπωλείο και προσπάθησε να διαφύγει σπάζοντας τη βιτρίνα, δέχτηκε κλωτσιές στο κεφάλι από μια ομάδα «περαστικών». Γρήγορα οι ειδήσεις των τηλεοπτικών καναλιών γέμισαν με τίτλους για «άστεγο τοξικομανή» που «αυτοτραυματίστηκε από τα τζάμια (Star)», ενώ τα social media

γέμιζαν από “καλά να πάθει” με τη δικαιολόγηση “αφού ήταν τοξικομανής/κλέφτης”. Όταν κυκλοφόρησε το βίντεο που δείχνει το λιντσάρισμα του ανθρώπου που προσπαθεί να διαφύγει το κλίμα δεν άλλαξε πολύ.

Όμως κανείς άνθρωπος δεν είναι μια αφηρημένη κατηγορία.

Επιπλέον, ο Ζακ Κωστόπουλος ήταν άνθρωπος με φωνή, ένας ακτιβιστής που στο παρελθόν δεν φοβήθηκε να υψωθεί ενάντια στην βρώμικη προπαγάνδα κατά των οροθετικών, την οποία είχε εξαπολύσει το 2012 ο Υπουργός Υγείας Λοβέρδος. Θυμόμαστε όλοι πώς τότε το «υψηλού κύρους» πολιτικό προσωπικό και οι ενημερωτικοί του αντιπρόσωποι είχαν επιτεθεί με τον πιο λασπώδη τρόπο στις οροθετικές γυναίκες που δικαιώθηκαν μετά από 4 χρόνια, σε δικαστήριο του 2016, χωρίς όμως ποτέ οι θύτες της διαπόμπευσής τους να θιγούν. Αντιθέτως, όπως και οι ρατσιστές πολιτικοί του αμερικάνικου Νότου, οι ίδιοι πολιτικοί και δημοσιογράφοι συνεχίζουν να «διαμορφώνουν» την κοινή γνώμη.

Ο ίδιος ο Ζακ Κωστόπουλος δεν περιέγραφε τον εαυτό του αφηρημένα ως στερεότυπο, αλλά με σαφήνεια, ως άνθρωπο που υπερέβαινε τα κυρίαρχα στερεότυπα που η ίδια του η ύπαρξη αμφισβητούσε:

> *«Είμαι 30 χρονών, Drag Queen, ακτιβιστής. Είμαι οροθετικός, είμαι αδερφή. Ασχολούμαι ως ακτιβιστής κυρίως με αυτά τα θέματα, αλλά και με τα ανθρώπινα δικαιώματα γενικά. Είμαι μια Drag Queen οροθετική τσούλα!»* ***[4]***

Ο Ζακ, οροθετικός, δεν σώπασε τότε μπροστά στη κρατική μηχανή της διαπόμπευσης και την επιχείρηση δαιμονοποίησης των «περιθωριακών οροθετικών». Είναι αβάστακτο άδικο ότι και ο ίδιος, στον φρικτό του θάνατο από τους «περαστικούς», βρέθηκε διπλό θύμα της μηχανής της διαπόμπευσης και δαιμονοποίησης, πρώτα των δολοφόνων του που τον λίντσαραν ως «κλέφτη» και έπειτα των μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας που τον καταδίκασαν ως «άστεγο τοξικομανή». Δεν είναι τραγική

ειρωνεία, δεν είναι δική του η ύβρις που τον θανάτωσε, αλλά η ύβρις ενός ολόκληρου μηχανισμού διαχωρισμού και καταπίεσης των ανθρώπων και ενός τμήματος της κοινωνίας που ενστερνίζεται και εξαπλώνει αυτή την ύβρι.

Είναι αβάστακτο άδικο που δεν μπορούμε να το δεχτούμε, ούτε μπορούμε να το παρακάμψουμε, γιατί βρίσκεται στη ρίζα της κοινωνικής αδικίας.

Ο Fredrickson παρατηρεί για τους λευκούς ρατσιστές του 1900:

«Αυτό που οι λευκοί εξτρεμιστές αντιμετώπιζαν στην εικόνα του μαύρου κτήνους δεν ήταν καθόλου ο πραγματικός μαύρος, παρά μόνο η προβολή των δικών τους μη αναγνωρισμένων συναισθημάτων ενοχής που προέρχονται από τη δική τους βιαιότητα προς τους μαύρους. Για να αξίζει το είδος της συμπεριφοράς που έλαβε στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1900, ο μαύρος έπρεπε μάλλον να είναι τόσο κακός όσο οι ρατσιστές ισχυρίζονται, διαφορετικά πολλοί λευκοί θα έπρεπε να σηκώσουν το ανυπόφορο βάρος της ενοχής για τη διάπραξη ή την επιβολή των πιο φοβερών αδικιών και θηριωδιών.»[5]

Αυτό είναι μια σκιαγράφηση του ρατσιστικού μίσους που πηγάζει από την απώθηση ενός βαθύτατου μίσους απέναντι στον εαυτό. Όμως αυτό το ίδιο μίσος έχει πολιτική κάλυψη και θεσμική επένδυση, όταν μετατρέπεται σε στοιχείο του δημόσιου λόγου και εργαλείο χειραγώγησης των πληθυσμών. Δεν αποτελεί μόνο κάποια ψυχική αδυναμία που ζητεί την κατανόηση, αφού το βάθος του δεν βρίσκεται στον ψυχισμό του θύτη, αλλά στις κυρίαρχες φαντασιακές προκαταλήψεις που εκμεταλλεύονται και αναπαράγουν οι θεσμικοί μηχανισμοί της κατεστημένης εξουσίας.

Η πράξη του λιντσαρίσματος είναι η επιφάνεια, ο καθρέφτης που αντανακλά το λόγο του κοινωνικού αποκλεισμού και της δαιμονοποίησης, του οποίου το βάθος είναι φαντασιακές σημασίες μα και θεσμικές λειτουργίες. Το βάθος φαίνεται στην αδιαφορία των επίσημων σωμάτων ασφαλείας εκείνη τη στιγμή, που συνέλαβαν το θύμα και η επιφάνεια στο «ενδιαφέρον» του όχλου που

κατέγραφε το γεγονός. Το βάθος όμως φαίνεται και από τα στερεότυπα που κινητοποίησαν τα μέσα ενημέρωσης για να «απαλύνουν» τον θάνατο, αυτά του «τοξικομανούς», λες και ένας τοξικομανής προβλέπεται να λιντσαριστεί.

Είπαμε «τηρουμένων των αναλογιών» και οι αναλογίες έχουν σημασία. Στις ΗΠΑ του 1900, παρά τη συνταγματική ισότητα, ο ρατσισμός ήταν ρητός, η ρατσιστική ορολογία ήταν συνεκτικό και κεντρικό στοιχείο του πολιτικού διαλόγου και πραγματωνόταν θεσμικά στους νόμους των Νότιων Πολιτειών, τους νόμους του φυλετικούς διαχωρισμού και του Jim Crow. Τα λιντσαρίσματα ήταν μια πρακτική φριχτά τελετουργική και αποτρόπαια στην οποία συμμετείχαν πολυμελείς όχλοι.

Ας μην ξεχνάμε όμως ότι μεσολαβεί και ολόκληρος ο 20^{ος} αιώνας που υποτίθεται ότι έδειξε στον κόσμο την κτηνωδία του ρατσισμού και του φασισμού με τον χειρότερο αλλά και εντονότερο τρόπο. Υποτίθεται ότι τα λιντσαρίσματα δεν θα έπρεπε να είναι όχι απλώς ανεκτά αλλά ούτε και νοητά.

Στη χώρα μας σήμερα ο ρατσισμός είναι ημι-υπόρρητος και ημι-επίσημος όπως δείχνουν οι ακροδεξιοί βουλευτές, μα και διάσπαρτος και κατακερματισμένος – η δαιμονοποίηση στρέφεται ενάντια σε διάφορες κοινωνικές κατηγορίες και με διαφορετική διαβάθμιση, ενώ το ξενοφοβικό στοιχείο είναι διάχυτο και διαβαθμισμένο στην εθνικιστική κλίμακα. Τα λιντσαρίσματα υποτίθεται πως δεν συμβαίνουν. Όμως πρέπει να θυμόμαστε πως η ναζιστική δράση της Χρυσής Αυγής εκδηλώθηκε, το Μάη του 2011, με ένα πογκρόμ στο κέντρο της Αθήνας που είχε δεκάδες θύματα (τραυματίες και ένα νεκρό, τον Αμπντούλ Μανάν), που θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε και ως οργανωμένα λιντσαρίσματα. Η διαφορά είναι ότι τα λιντσαρίσματα υποτίθεται ότι εμπλέκουν ένα «παθιασμένο» πλήθος ενάντια σε έναν ή δύο απροστάτευτα θύματα, ενώ τα πογκρόμ χτυπούν ολόκληρες κοινότητες. Μα και τότε τα ΜΜΕ μιλούσαν για «πρόκληση» με αφορμή την προηγούμενη δολοφονία του Μ. Κανταρή, που χρησιμοποιήθηκε και από τη Χρυσή Αυγή για «δικαιολόγηση» του πογκρόμ και τότε υπήρχε όχλος που

κάλυπτε τους ναζιστές.

Φυσικά, τώρα υπήρξαν και άλλες αντιδράσεις, αντιδράσεις από ανθρώπους που γνώριζαν τον Ζακ και αντιδράσεις από ανθρώπους που δεν τον γνώριζαν μα αναγνώρισαν τη βαρβαρότητα της πράξης. Μα οι επίσημες αρχές μπορούν να καλύψουν το κενό δικαιοδοσίας που για λίγο άφησαν ανοιχτό, συλλαμβάνοντας έναν από τους δράστες, επιβεβαιώνοντας, όπως είπαμε, εις διπλούν την «νομιμότητα». Έτσι μπορούν να καταδικάσουν την πράξη, εξιλεώνοντας τη ρητορική που εμπνέει παρόμοιες πράξεις. Αυτή είναι εξάλλου η λειτουργία του συμπλέγματος κρατικών και ενημερωτικών μηχανισμών, η κατασκευή της εικόνας της κανονικότητας. Όμως αυτή η «κανονικότητα» βασίζεται στη διαιώνιση των διακρίσεων και των προκαταλήψεων πίσω από το πέπλο, μέχρι να κυκλοφορήσει κάποιο επόμενο βίντεο στο Διαδίκτυο.

Μπορούμε άραγε να διακρίνουμε πίσω από το πέπλο πως η ρητορική του κολασμού των θυμάτων είναι η άλλη όψη της εξιλέωσης των θυτών; Μπορούμε να καταλάβουμε ότι δεν αρκεί απλώς να το διακρίνουμε, μα πρέπει επίσης να σχίσουμε το πέπλο;

Σημειώσεις:

[1] George M. Fredrickson, The Black Image in the White Mind, Welseyan University Press, 1987, σ. 275)

[2] Όπως δείχνει ο ιστορικός, ήδη από την εποχή της Αμερικάνικης Επανάστασης ο λευκός ρατσισμός στο Νότο αμφιταλαντευόταν ανάμεσα στην εικόνα του μαύρου ως κατοικίδιου, δηλαδή νόμιμης ιδιοκτησίας, που τοποθετούσε το σκλάβο στη χαμηλότερη βαθμίδα αλλά εντός της κοινωνικής ιεραρχίας, και την εικόνα του μαύρου ως κτήνους, δηλαδή ως μη-ανθρώπου, που τοποθετούσε τον απελεύθερο ή τον δραπέτη εκτός κοινωνίας. Με την κατάργηση της δουλείας τα δύο στερεότυπα συνέχισαν να υπάρχουν, αλλά η ισορροπία μεταξύ τους άλλαξε, με την εικόνα του κτήνους να γίνεται κυρίαρχη, καθώς η παλιά

αριστοκρατικού τύπου ιεραρχία της κοινωνίας του Νότου κλονίστηκε ανεπανόρθωτα.

[3] Περιοδικό Forum, Οκτώβριος 1893.

[4] ΑΡΝΟΥΜΑΙ ΝΑ ΠΡΟΣΕΧΩ! – ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΖΑΚ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟ

[5] G.M.Fredrickson, ο. π. 282.